

Partierna går i samma fälla som när de tystnade i invandringsdebatten

Dagens Nyheter den 6 maj 2020

Sverige har valt en egen strategi för coronabekämpningen. Samtidigt har vi fått mer smittspridning och fler dödsfall än grannländerna. Trots en polariserad debatt bland forskare och opinionsbildare har den politiska uppslutningen bakom strategin varit total. Opinionsundersökningar visar på ett stort förtroende bland medborgarna för både regeringens och Folkhälsomyndighetens agerande. Det finns skäl att reflektera över allt detta.

Det verkar uppenbart att Folkhälsomyndigheten inledningsvis gjorde allvarliga felbedömningar. Man såg faran för bred smittspridning som liten, man trodde att antalet sjukdomsfall skulle nå en topp ett par veckor efter det att sportlovsresenärerna från Italien återvänt och man underskattade risken för att personer utan tydliga symtom kan vara smittsamma.

Felbedömningarna kan vara förklarliga mot bakgrund av då rådande osäkerhet. Däremot är det obegripligt att inte en försiktighetsprincip följdes i detta läge. Den kunde ha inneburit rekommendationer om karantän av alla Italienresenärer, om att andra utlandsresenärer med förkylningssymtom borde stanna hemma och om tidigare förbud mot större sammankomster. I stället kritiserade myndigheten företag och andra som av försiktighetsskäl gick längre än den rekommenderat.

Folkhälsomyndighetens handlande bör utvärderas. Det gäller inte minst som myndigheten konsekvent ställt sig oförstående till kritik mot sitt tidigare agerande.

Varför är förtroendet trots detta så stort för Folkhälsomyndigheten? Det går bara att gissa.

I en skrämmande situation kan det finnas ett behov av att tro på att någon har koll på läget och tar rätt beslut oavsett om det stämmer eller inte. De dagliga presskonferenserna har nästan fått en rituell funktion. Runt statsepidemiolog Anders Tegnell har det närmast uppstått en personkult – inte minst utvecklad på Aftonbladets ledarsida.

Folkhälsomyndighetens företrädare har varit skickliga på att framhäva att man skulle ha unik expertkunskap och att ifrågasätta den vetenskapliga kompetensen hos kritiker. I medier viftas dessa ofta bort som ”hobbyepidemiologer”.

Störst betydelse har kanske den totala avsaknaden av politisk debatt om vägvalen i smittbekämpningen haft. Det står i skarp kontrast till den intensiva diskussionen om hur de ekonomiska följderna av coronakrisen ska mötas.

Partipolitiska slagordsdebatter om coronastrategin vore förstås olyckliga. Men politikernas försiktighet har inneburit att vi inte fått en tillräckligt tydlig diskussion om alternativen till den valda strategin. Tyvärr följer detta en dålig svensk tradition av att viss politik inte får ifrågasättas (förrän den får ifrågasättas). Ett exempel är den totala politiska enigheten om att efter det kalla kriget

montera ner både civil- och det militära försvaret. Ett annat exempel är hur det inom de då etablerade politiska partierna fram till 2015 var förbjudet att diskutera invandringens omfattning.

En artikel skriven av fem forskare (DN Debatt 30/4) preciserade på ett bra sätt de två huvudalternativen för smittbekämpningen: "bromsning" eller "nedtryckande". Den valda bromsstrategin innebär begränsade åtgärder för att hålla nere smittspridningen så att sjukvårdens kapacitet ska räcka till. Alternativet är mer aggressiva insatser för att snabbt trycka ner smittspridningen och sedan försöka hålla den kvar på låg nivå genom testning och smittspårning (som då blir möjlig att utföra).

Det har framförts ett antal, delvis överlappande men också delvis motstridiga, argument för bromsstrategin: den är mer uthållig, den är mer effektiv i ett samhälle med hög tillit därför att den bygger på frivillighet, den är mindre ekonomiskt kostsam, den leder till flockimmunitet och dessutom skiljer sig strategierna egentligen inte åt.

Men slutsatserna är inte självklara. En kortare och mer drastisk nedstängning, följt av mindre restriktiva åtgärder, kan mycket väl vara mer uthållig och

innebära lägre kostnader än en ganska stor nedstängning under lång tid. Hög tillit kanske betyder större acceptans även för tvångsåtgärder. En lång period av relativt stor smittspridning ger stora påfrestningar på sjukvården särskilt om man beaktar de andra sjukvårdsbehov som måste eftersättas. Att skjuta smittspridning framåt i tiden ökar chansen att hinna utveckla bättre behandlingsmetoder och förhoppningsvis också vaccin.

Frågorna behöver bred genomlysning. Inför ekonomiskpolitiska vägval har Finans- och arbetsmarknadsutskottet i riksdagen ofta anordnat öppna utfrågningar av experter med olika bakgrund för att få ett bättre beslutsunderlag. Socialutskottet borde nu göra något liknande. Regeringen borde tillsätta en bred kommission med oberoende forskare för att så fort som möjligt få till en mer transparent värdering av olika handlingsalternativ för den fortsatta hanteringen av coronapandemin än vad Folkhälsomyndigheten förmått leverera. En svår fråga att ta ställning till är vilken "exitstrategi" från nedstängning ett land som aldrig haft någon riktig "entrystrategi" bör välja.

Lars Calmfors